

לקט ידיעות – אפריל 2018

מנהלת התכנית: אל"ם (מיל') עו"ד פנינה שרביט ברוך

רכזת התכנית: עו"ד ליאור צור

צוות המחקר: שיר בוקרה, עומרי גור אפטר, שירה האזור, אחינעם הראל, יהונתן חסון ונועם מוריס

♦ פרסומים ועדכונים

♦ 60 מילים על...

♦ ידיעות מתוך ישראל

♦ ידיעות בינלאומיות שקשורות לישראל

♦ ידיעות בינלאומיות

פרסומים ועדכונים

המתקפה בסוריה בתגובה לשימוש בנשק כימי- היבטים משפטיים
פנינה שרביט ברוך בוחנת בסיסים משפטיים אפשריים להצדקת המתקפה של ארה"ב, בריטניה וצרפת בסוריה בעקבות השימוש של אסד בנשק כימי, אל מול האיסור הבסיסי להשתמש בכוח נגד מדינה, הקבוע במגילת האו"ם. כך, נבחנים שני חריגי האיסור במגילת האו"ם- אישור מועצת הביטחון והגנה עצמית נגד התקפה חמושה, לרבות הגנה עצמית מקדימה או מניעתית; החריג השנוי במחלוקת בדבר התערבות הומניטרית; דוקטרינת ה"אחריות להגן" (R2P); ופעולות תגמול. לפי שרביט ברוך, הצדקות אלה מעלות קשיים במקרה הנוכחי, והבחינה מבליטה את מגבלות כללי המשפט הבינלאומי ביחס לשימוש בכוח. משכך, טוענת שרביט ברוך כי הגישה

הפרגמטית למשפט הבינלאומי, המציעה יישום גמיש של הכללים החלים ביחס לחוקיות השימוש בכוח, הינה מחויבת מבחינה מוסרית ומעשית כאחת, וביכולתה להתאים את הכללים הקיימים למציאות החדשה. בהתאם, ההתקפה של מדינות המפתח בסוריה, עשויה לתרום במידה מסוימת להתפתחות המשפט הבינלאומי בדבר ההצדקות לשימוש בכוח (15 באפריל, [INSS](#)).

מי יקבל את ההחלטה

גל פרל פינקל וגלעד שר כותבים על התיקון לחוק יסוד: הממשלה, שהסמיך את הממשלה לאצול סמכותה לפתוח במלחמה או בפעולה צבאית משמעותית לוועדת השרים לענייני ביטחון לאומי (הקבינט), ואף קבע כי בנסיבות קיצוניות, רשאים ראש הממשלה ושר הביטחון לקבל את ההחלטה במניין חוקי מצומצם יותר. לטענתם, החוק נעדר איזונים ובלמים הכרחיים ומערער את העיקרון כי מלחמה מחייבת גיוס לגיטימציה פנימית וחיצונית מרבית. הנימוקים לצמצום הפורום המכריע בשאלה מתמקדים ביעול תהליך קבלת ההחלטות ושמירה על סודיות, אך אין בהם כדי לגבור על שיקול דעת מעמיק, ניתוח חלופות, גיבוש לגיטימציה מבית ומבחוץ ושמיעת כל הנושאים באחריות. לעמדת הכותבים, נוכח החקיקה החדשה יש לטייב את בקיאות הקבינט בנושאים אסטרטגיים רלוונטיים וכן ראוי, כדי למנוע ריכוז של הסמכות והאחריות בידי שני נציגים בלבד, לשתף בהחלטה המשמעותית, לכל הפחות, את הקבינט כולו (3 במאי, [INSS](#)).

כינון קהילת ביטחון אירופית – אבני דרך ומשמעויות אסטרטגיות

יותם רוזנר ושירה בר-יוסף מנתחים את המשמעויות של ההסכם לשיתוף פעולה מובנה וקבוע, שנחתם בדצמבר 2017 על ידי 25 שרי הגנה ממדינות האיחוד האירופי. מטרת ההסכם היא הגברת שיתוף הפעולה הביטחוני בין המדינות החברות והגדלת ההשקעה ביכולות הגנה שיהיו זמינות למבצעים צבאיים משותפים. הוא אמור להוות בסיס ל'איחוד ביטחון אירופי'. המאמר מתייחס לאתגרי הביטחון של הקהילה האירופית ולהשלכות האסטרטגיות של שיתוף הפעולה הצבאי, בין היתר על היחסים עם נאט"ו. כמו כן, הכותבים מתייחסים לאפשרות עתידית של שותפות או הצטרפות של ישראל להסכם, ומסיקים כי הדבר לא עולה בקנה אחד עם האינטרסים של ישראל (בשל אתגרי ביטחון שאינם חופפים ופוטנציאל למתיחות עם ארה"ב ועם רוסיה) (אפריל, [INSS](#)). מאמר זה מופיע בגיליון אפריל 2018 של ["עדכן אסטרטגי"](#) של המכון למחקרי ביטחון לאומי.

60 מילים על...

בעקבות ההפניה של "פלסטיין" - הפניה (Referral) של מצב לתובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי על ידי מדינה

מצב יכול להיות מופנה לטיפול תובעת בית-הדין על ידי: מדינה חברה באמנה; מועצת הביטחון; או על ידי התובעת עצמה, ביוזמתה, על בסיס מידע שקיבלה. בשלושת המקרים, התובעת תתחיל בבדיקה מקדמית בדבר הצדקה לפתיחה בחקירה. בהפניה על ידי מדינה חברה או מועצת הביטחון, אם התובעת תחליט לפתוח בחקירה, היא לא צריכה אישור של ערכאת קדם-המשפט לכך, לעומת מצב שנפתח ביוזמת התובעת.

חקיקה

חוק יסוד: הממשלה (תיקון מס' 6) - סמכות לאשר פתיחה במלחמה

ב-30 באפריל **אשרה מליאת הכנסת בקריאה שנייה ושלישית את הצעת חוק יסוד: הממשלה (תיקון מס' 6)**, בתמיכת 62 ח"כים לעומת 41 מתנגדים. החוק מרחיב את הפעולות הדורשות אישור ממשלה, כך שלצד מלחמה, גם פעולה צבאית משמעותית העלולה להוביל, ברמת הסתברות קרובה לוודאי, למלחמה, תחייב אישורה. לצד זאת, החוק קובע כי הממשלה יכולה לאצול את סמכותה לאשר מלחמה או פעולה כאמור לוועדת שרים, וזו תפעיל סמכותה רק בתנאי שראש הממשלה יאשר כי הדבר נדרש מטעמי ביטחון המדינה או יחסי חוץ, לרבות מטעמי סודיות. ועדת השרים שנקבעה, במסגרת **חוק הממשלה (תיקון מס' 12)**, **התשע"ח-2018**, שעבר באותו יום, היא ועדת השרים לענייני ביטחון לאומי (הקבינט). עוד קובע החוק שהתקבל כי המניין החוקי לקבלת החלטה בקבינט יהיה מחצית מחברי הממשלה המכהנים בו, ואולם בנסיבות קיצוניות ואם הדבר הכרחי מטעמי דחיפות, רשאים ראש הממשלה ושר הביטחון לקבל את ההחלטה במניין מצומצם יותר (30 באפריל, **כנסת ישראל**).

חוק יסוד: הכנסת (תיקון מס' 47) - מניעת התמודדות בבחירות של מי שהורשע בטרור

ב-30 באפריל **אשרה הכנסת בקריאה שנייה ושלישית את הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון מס' 47)**, בתמיכת 86 ח"כים לעומת 10 מתנגדים. החוק שהתקבל קובע כי אדם שהורשע בעבירת טרור או ביטחון חמורה ונגזר עליו מאסר של שבע שנים לפחות, לא יוכל להתמודד בבחירות במשך 14 שנים מיום שחרורו מהמאסר. בדברי ההסבר נכתב, בין היתר, כי יש למנוע התמודדות לכנסת של מי שכבר הוכיח כי הוא פועל נגד קיומה של המדינה או נגד שלום אזרחיה על רקע אידיאולוגי, דתי וכל היוצא בזה (30 באפריל, **כנסת ישראל**).

צו בתי משפט לעניינים מנהליים (שינוי התוספות הראשונה והשנייה לחוק) - העברת סמכויות מבג"ץ בענייני מנהל אוכלוסין

ב-11 באפריל **אשרה ועדת החוקה, חוק ומשפט את צו בתי משפט לעניינים מנהליים (שינוי התוספות הראשונה והשנייה לחוק)**, **התשע"ח-2018**. הצו מעביר סמכויות שיפוט נוספות מבג"ץ לבתי המשפט לעניינים מנהליים. רוב הסמכויות המועברות הן בענייני מנהל אוכלוסין, למעט החלטות ממשלה ועניינים שבסמכות בית הדין לעררים - הכוללים את רוב החלטות רשות האוכלוסין וההגירה לפי חוק הכניסה לישראל ולפי סעיף 7 לחוק האזרחות. בין הנושאים שיועברו: החלטות התאזרחות לפי סעיף 5 לחוק האזרחות; החלטות פרטניות לפי חוק מרשם האוכלוסין; החלטות פרטניות לפי חוק השבות. להערכת משרד המשפטים, היקף העתירות שיעברו מכוח הצו מהווה כרבע מהעתירות המוגשות כיום לבג"ץ (11 באפריל, **כנסת ישראל**).

פסיקה

בג"ץ הורה לשר הביטחון להכניס פלסטינים לישראל לצורך השתתפותם בטקס הזיכרון המשותף של משפחות שכולות ישראליות ופלסטיניות

ב-17 באפריל הורה בג"ץ לשר הביטחון לאפשר ל-90 פלסטינים להיכנס לישראל, בניגוד להחלטתו, לצורך השתתפות בטקס זיכרון משותף לישראלים ופלסטינים, שנערך בערב יום הזיכרון. זאת, בכפוף לבדיקה פרטנית בדבר מניעה ביטחונית או אחרת. בית המשפט קבע כי במסגרת סמכות שר הביטחון להחליט בדבר היתרי כניסה לישראל של תושבי האזור, הוא רשאי לשקול מגוון שיקולים ביטחוניים, מדיניים וציבוריים, ובכללם השיקול של פגיעה ברגשות הציבור. עם זאת, גרס בית המשפט כי החלטת שר הביטחון לוקה בחוסר איזון ממשי בין השיקולים השונים ובחוסר סבירות. בפרט, נקבע כי השר התעלם לחלוטין מהשיקולים הנוגעים לרגשות המשפחות השכולות והציבור המבקשים לקיים את הטקס במתכונת המתוכננת המשותפת, ושם את כל כובד המשקל על רגשות המשפחות השכולות והציבור המתנגדים לטקס (ואף זאת תוך התבססות, בין היתר, על הנחה שצפויים להשתתף בטקס משפחות של פלסטינים שנהרגו כתוצאה מפעילויות טרור נגד ישראל, שהתבררה כבלתי מבוססת) (17 באפריל, בג"ץ 2964/18 חוג ההורים-פורום המשפחות, משפחות שכולות למען השלום נ' שר הביטחון).

בג"ץ קיבל עתירה שביקשה לאפשר מעבר בישראל של תושב עזה שנפצע במהלך האירועים במרחב הגדר לצורך טיפול רפואי

ב-16 באפריל קבע בג"ץ כי יש לאפשר לעותר, אשר נורה על ידי צה"ל במהלך הפרות הסדר במרחב הגדר בעזה, לעבור לקבלת טיפול רפואי דחוף ברמאללה וזאת בניגוד להחלטת שר הביטחון. בית המשפט קבע, והמשיבים הסכימו, כי מדובר בטיפול רפואי שאינו זמין בעזה ושבהעדרו "טעם החיים משתנה כליל" (סכנה לכריתת רגלו הנותרת של העותר לאחר שכבר נכרתה רגלו הראשונה), כנדרש לפי המדיניות לצורך אישור כניסה לתושבי עזה. לצד זאת, סבר בית המשפט כי שר הביטחון רשאי למנוע כניסה גם במקרים כאמור, בהתאם לאינטרסים הביטחוניים, המדיניים והאסטרטגיים של ישראל. עם זאת, קבע בית המשפט כי במקרה זה לא נבחן האם נסיבותיו המיוחדות והחריגות מצדיקות סטייה מהנהלים וההנחיות הכלליות, כנדרש. משום שלאור מצבו של העותר לא ניתן להשתתף לצורך בחינה מחדש על ידי המשיבים, ומשלא נשקפת סכנה ביטחונית ממעברו, הורה לאפשר לעותר מעבר מידי. בית המשפט הבהיר כי ההחלטה נטועה כולה בנסיבותיו הקונקרטיות החריגות (16 באפריל, בג"ץ 2777/18 יוסף איאד כרנז נ' מפקד כוחות צה"ל בעזה).

בג"ץ פסק בעתירות נגד הרחקת מבקשי המקלט למדינות שלישיות

ב-10 באפריל הורה בג"ץ על מחיקת העתירות שהוגשו נגד מדיניות הרחקת מבקשי המקלט למדינות שלישיות, תוך שמירת זכויות וטענות הצדדים. זאת, נוכח התפתחויות משמעותיות שאירעו מאז הגשת העתירות, שאינן מעודכנות. כמו כן, קבע כי ככל שתוך חמישה ימים לא יאשר היועץ המשפטי לממשלה את ההסכם לביצוע הרחקה שלא מרצון ל"מדינה השלישית השנייה", ישוחררו באותו יום המוחזקים במתקן סהרונים בשל סירובם להרחקתם למדינה זו.

בית המשפט אף העיר למדינה ומייצגיה כי ראוי היה שיביאו לידיעת בית המשפט במועד הרלוונטי את הקשיים שהתעוררו בהסדר עם "המדינה השלישית הראשונה" ואת המגעים שהחלו עם נציבות הפליטים של האו"ם (שהבשילו לכדי מסמך הבנות, ממנו נסוג לבסוף ראש הממשלה) (10 באפריל, בג"ץ 679/18 סגל קוק אביבי נ' ראש הממשלה ושר החוץ).

בית המשפט המחוזי גזר דינו של חייל מג"ב שהורשע בפציעה בנסיבות מחמירות ובגרם מוות ברשלנות במסגרת שירותו הצבאי

ב-25 באפריל גזר בית המשפט המחוזי תשעה חודשי מאסר על מ"כ לשעבר במשמר הגבול, שהודה והורשע במסגרת הסדר טיעון בביצוע העבירות פציעה בנסיבות מחמירות וגרם מוות ברשלנות. במסגרת משימה במהלך שירותו הצבאי ב-15.5.14, המורשע ירה בנער שיידה אבן לעבר הכוח, בעת שכבר פסק יידי האבנים, בסוברו כי המחסנית מכילה תרמילים חסרי קליע בלבד. המחסנית הכילה קליע "חי", שהרג את הנער. בית המשפט ציין, בין היתר, כי נסיבות ביצוע העבירות חמורות, שכן המורשע ביצע ירי לעבר הנער ללא הצדקה, כאשר אינו מהווה סכנה לכוח. כמו כן, הירי לא שירת את מטרת המשימה שהוגדרה לכוח- למנוע כניסת מפגינים לעבר מחסום ביתוניא. בנוסף, דרגת רשלנותו של המורשע גבוהה, שכן לא בדק את תכולת המחסנית ולא טען את נשקו בכדורי גומי כנדרש. לצד זאת, המורשע נעדר עבר פלילי והוא הביע חרטה על מעשיו. בשקלול הנתונים, הטיל בית המשפט על המורשע עונש של תשעה חודשי מאסר בפועל ופיצוי למשפחת הנער בסך 50,000 ש"ח (25 באפריל, ת"פ 14-11-47607 מדינת ישראל נ' בן דרי).

זיכוי מפגע שדקר אזרחית מניסיון רצח על ידי בית המשפט הצבאי ביהודה (הורשע בגרימת חבלה בכוונה מחמירה)

ב-11 באפריל הרשיע בית המשפט הצבאי מפגע שדקר את המתלוננת בצומת גוש עציון ביום 28.10.15 בעבירת חבלה בכוונה מחמירה, תוך שהוא מזכה אותו, מחמת הספק, מעבירה של ניסיון לגרימת מוות בכוונה. בית המשפט הצבאי קבע כי חרף המניע הלאומני לדקירה ועוצמתה שהביאה לחדירת הסכין לגוף המתלוננת, שילוב הנסיבות של טיב הסכין, מיקום הדקירה (בגב המתלוננת), העובדה כי מדובר בדקירה אחת ובריחת הנאשם מיד לאחריה, מביא למסקנה כי קיים ספק בדבר כוונתו של הנאשם לגרום למות המתלוננת. צוין כי אין בעובדה שקת הסכין נשברה, ולכן לא היה יכול הנאשם לדקור את המתלוננת שוב, כדי ללמד שהיה ברצונו לעשות כן. לעומת זאת, נקבע כי אין חולק בדבר קיומה של כוונה לחבלה או פציעה (11 באפריל, בית המשפט הצבאי ביהודה 6831/15 התביעה הצבאית נ' חמזה פאיז פוזי אבו אלפילאת).

בג"ץ דחה עתירות נגד הריסת ביתו של אחד ממבצעי רצח הרב רזיאל שבח ז"ל ב-10 באפריל דחה בג"ץ שתי עתירות לביטול צו הריסה שהוצא לבית בו התגורר אחד ממבצעי פיגוע הירי בו נרצח הרב שבח ז"ל, שאירע ביום 9.1.18. בית המשפט לא מצא מקום, כמו במקרים קודמים, לדון בסוגיה העקרונית של סמכות השימוש בתקנה 119 לתקנות ההגנה, מכוחה ניתן הצו. בית המשפט בחן את נסיבות המקרה הקונקרטי, ומצא כי למחבל זיקת מגורים למבנה, וכי ניתן להפעיל את תקנה 119 אף אם דיירי הבית, המחבל ומשפחתו, אינם הבעלים. בית המשפט ציין כי שאלת הבעלות היא שיקול שעל המפקד הצבאי לשקול לצורך קבלת החלטתו. בענייננו,

נטען שהבעלים הוא דודו של המחבל, כלומר מדובר בקרבת משפחה הדוקה. כמו כן, מדובר בשכירות מתמשכת וזיקת משפחת המחבל לנכס עמוקה. לפיכך, אין מקום לדרוש הוכחה מיוחדת לגבי אפקטיביות ההריסה, כפי שנעשה במקרה אחר, בו הבעלות בבית הייתה של צד שלישי שאין לו קשר למחבל ולמשפחתו. לדידו של בית המשפט, אין עילה להתערב בעמדת המפקד הצבאי, הסבור שההריסה במקרה זה תתרום להרתעה (10 באפריל, [בג"ץ 2418/18 ג'אמל אחמד קונבע נ' המפקד הצבאי לאזור הגדה המערבית](#)).

בית משפט צבאי סמכות לדון בפלסטינים תושבי אזור A
ב-16 באפריל קבע בג"ץ כי על פי תחיקת הביטחון והמנשר ליישום הסכם הביניים, יש סמכות לבתי המשפט הצבאיים לדון תושבי איו"ש, גם אם הם מתגוררים בשטח A, בגין ביצוע עבירה פלילית באזור או תושב ישראל. בית המשפט מצא שההחלטה להגיש כתב אישום לבית המשפט הצבאי (ולא לבית משפט בישראל) היא סבירה במקרה בו הנאשמים הם תושבי האזור והעבירות בוצעו באזור, גם אם נפגעת העבירה ישראלית (16 באפריל, [בג"ץ 914/18 איברהים גית נ' היועץ המשפטי לממשלה](#)).

עדכונים נוספים

תגובת המדינה בבג"ץ לעתירה בעניין הוראות הפתיחה באש במסגרת ההפגנות בעזה
ב-29 באפריל הוגשה תגובת המדינה לעתירות בעניין הוראות הפתיחה באש באירועים המתרחשים בגבול בין עזה לישראל. העותרים טענו, בין היתר, כי מדובר במצב בו חלים דיני אכיפת החוק, לפיהם אסור להתיר שימוש בכוח קטלני כלפי מפגינים אלא אם הם מסכנים באופן ממשי ומיידי חיי אדם. מנגד, טענה המדינה כי האירועים האלימים מתרחשים כחלק מהעימות המזוין המתמשך בין חמאס לישראל ולכן חלים עליהם דיני הלחימה. כן הבהירה את התנגדותה העקבית לתחולת דיני זכויות האדם בעת עימות מזוין. לטענת המדינה, במצב של עימות מזוין חלות שתי פרדיגמות במקביל - פרדיגמת פעולות האיבה, המסדירה הפעלת כוח נגד מי שנוטל חלק בפעולות האיבה, ומכוחה ניתן לפגוע, למשל, במי שמחזיק במטען חבלה או יורה לעבר הכוחות; ופרדיגמת אכיפת החוק, המסדירה את הפעלת הכוח במצבים אחרים, וחלה במקרה דן ביחס למשתתפים באירועים האלימים לאורך הגדר. תחת פרדיגמה זאת, ניתן להשתמש בכוח בעל פוטנציאל קטלני כאשר הוא נדרש להסרת סכנה ממשית לחיים או לשלמות הגוף, גם לפני התממשותה של הסכנה והפיכתה למיידית, לאחר שמוצה השימוש באמצעים לא קטלניים ובאופן מידתי ביחס לסכנה. בהתאם, הוראות הפתיחה באש מאפשרות, במידה שאמצעים לא קטלניים לא הסירו את הסכנה הנשקפת, ירי מדויק לרגליו של מפר סדר או מסית מרכזי, במטרה להסיר את הסכנה הממשית הנובעת מהפרת הסדר האלימה המתקרבת לגדר (בג"ץ 3003/18 יש דין-מתנדבים לזכויות אדם נ' ראש המטה הכללי של צה"ל: 15 באפריל, [עתירת יש דין ואח'](#); 23 באפריל, [עתירת עדאלה ומרכז אלמיזאן](#); 29 באפריל, [תגובת המדינה](#). ראו גם: 1 במאי, [אסמכתאות משלימות של העותרים](#); 6 במאי, [הודעה משלימה של המדינה](#); 8 במאי, [תגובה משלימה של העותרים](#). לניתוחים משפטיים של האירועים בגבול עזה, ראו: [יובל שני](#), 7 באפריל, [המכון הישראלי לדמוקרטיה](#); ולירון ליבמן, 17 באפריל, [Lawfare](#)).

ידיעות בינלאומיות שקשורות לישראל

הצהרת תובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי לגבי העימותים בעזה
ב-8 באפריל פרסמה תובעת בית הדין הפלילי הבינלאומי [הצהרה](#) לגבי המצב המחריף בעזה, שבה היא מתריעה כי אלימות נגד אזרחים, בנסיבות ששוררות בעזה, כמו גם שימוש באזרחים כמגן אנושי לפעולות צבאיות, עלולים להוות פשעים לפי חוקת בית הדין. התובעת הזכירה כי המצב בפלסטין נמצא כעת בבדיקה מקדמית של התובעת וכל פשע חדש שבוצע לכאורה בהקשר המצב בפלסטין עשוי להיכלל בבדיקה. היא הדגישה כי משרדה יעקוב אחרי האירועים ברצועה ויתעד כל מקרה של הסתה או שימוש בלתי-חוקי בכוח. היא ציינה עוד כי כל אדם המסית או המעורב באלימות, לרבות במתן הוראות או בעידוד, עשוי להיות חשוף לתביעה בבית הדין, בכפוף לעיקרון המשלימות (לדיווח בנושא ראו: 9 באפריל, [The Jerusalem Post](#)). ראו גם הודעת גינוי מצד מומחי זכויות אדם של האו"ם של התגובה הישראלית להפגנות בעזה וקריאתם לקהילה הבינלאומית להבטיח נשיאה באחריות באמצעות חקירה עצמאית: 6 באפריל, [UN](#); וכן קריאת נציב זכויות האדם של האו"ם לישראל להבטיח אי שימוש בכוח מופרז על ידי כוחות הביטחון כלפי מפגינים בגבול עזה: 27 באפריל, [UN](#)).

הפלסטינים הגישו תלונה נגד ישראל בטענה להפרת האמנה למיגור אפליה גזעית (זהו השימוש הראשון במנגנון התלונות הבין-מדינתי שבאמנה)

ב-23 באפריל הגישו נציגים פלסטינים תלונה נגד ישראל בגין הפרת מחויבויותיה תחת האמנה למיגור אפליה גזעית, בה חברות ישראל (מ-1979) ופלסטין- כמדינה (מ-2014). בתלונה מואשמת ישראל במדיניות ופרקטיקות המיועדות לעקירת העם הפלסטיני למטרת שימור כיבוש קולוניאלי. נטען כי משטר ההתנחלות הוא מפלה וכן מיושם על ידי אמצעים מפלים, השוללים את זכויות היסוד של הפלסטינים, לדוגמא הזכות לחופש התנועה המוגבלת של פלסטינים בהשוואה למתנחלים ישראלים ומערכות השיפוט הנפרדות לכל קבוצה. כן נטען שישראל מפרה את האיסור באמנה על הפרדה גזעית ואפרטהייד. זהו השימוש הראשון במנגנון של האמנה המאפשר תלונות של מדינה כנגד מדינה אחרת בפני הוועדה המפקחת של האמנה. עם זאת, המנגנון נעדר מנגנון אכיפה (23 באפריל, [The Guardian](#); 24 באפריל, [MOFA- State of Palestine](#)). יעל רונן כותבת על מנגנון התלונה הבין-מדינתית, במסגרתו ישראל תידרש לתת דין וחשבון, ועל התלונה הנוכחית כחלק ממהלך מחושב של לוחמה משפטית שמנהלת הרשות הפלסטינית נגד ישראל להשגת יתרון בסכסוך הישראלי-פלסטיני (17 במאי, [הפורום לחשיבה אזורית](#)).

מחלקת המדינה האמריקאית פרסמה את הדוח השנתי שלה בדבר זכויות אדם במדינות העולם (בין השינויים מדוחות קודמים- השמטת הביטוי "השטחים הכבושים" ביחס לעזה והגדה המערבית)

ב-20 באפריל פרסמה מחלקת המדינה האמריקאית את הדוח השנתי שלה לשנת 2017 בדבר זכויות אדם במדינות העולם, אשר, בניגוד לקודמיו, לא כלל את הביטוי "השטחים הכבושים" ביחס לעזה והגדה המערבית. הדוח מתייחס למצב זכויות האדם בכמעט 200 מדינות, אך אינו

כולל את ארה"ב. דוח זה הוא הראשון לשקף את עמדות ממשל טראמפ לעניין זכויות אדם. פקידי מחלקת המדינה ציינו כי דוחות של מחלקות ממשלתיות אחרות אינם מתייחסים עוד לעזה ולגדה המערבית כ"שטחים כבושים" והדוח הנדון פשוט מיישם את הפרקטיקה הנהוגה בממשל כיום. הדוח מציין כי בתגובה לחשדות להפרות של זכויות אדם, השיבה ישראל כי כל התקריות נחקרו ביסודיות ועל האשמים הוטלה אחריות כראוי, בהתאם לחוק. שינוי נוסף בדוח הנוכחי הוא השמטת חלק שעסק בזכויות מניעת הריון והפללות. בהקדמה לדוח נכתב כי ממשלות סין, רוסיה, איראן וצפון קוריאה מפרות זכויות אדם על בסיס יומיומי ועל כן מהוות גורמים של אי יציבות (20 באפריל, [US DOS](#); 20 באפריל, [The Washington Post](#)).

בית המשפט העליון בארה"ב דחה את התביעה בתיק *Jesner v. Arab Bank* העוסק באחריות הבנק למימון פעולות טרור בישראל ובשטחים

ב-24 באפריל [פסק](#) בית המשפט העליון בארה"ב כי לא ניתן להטיל אחריות אזרחית על תאגידים זרים בגין הפרה של זכויות אדם תחת חוק העוולות כלפי זרים (*Alien Tort Statute*), המאפשר לזרים לתבוע בבתי משפט בארה"ב בגין עוולות שבוצעו כלפיהם תוך הפרת המשפט הבינלאומי או אמנה של ארה"ב. מדובר בתביעה לפיצויים, שהוגשה על ידי קורבנות זרים של פעולות טרור שבוצעו בישראל ובשטחים, נגד בנק ירדני, בטענה שהעביר ביודעין, דרך הסניף שלו בניו יורק, כספים למימון התקפות אלה. חלק משופטי דעת הרוב טענו כי המשפט הבינלאומי המטיל אחריות להפרות זכויות אדם על ידי פרטים אינו משתרע גם על תאגידים, באופן שבו קיימת נורמה שהיא ספציפית, אוניברסלית ומחייבת, כנדרש לצורך הכרה בעילת תביעה מכוח החוק. כמו כן, שופטי דעת הרוב גרסו כי, לאור עיקרון הפרדת הרשויות והמומחיות הנדרשת, אין זה ראוי שבתי המשפט יצרו עילת תביעה חדשה- נגד תאגידים זרים- במסגרת החוק הנדון, שכן זהו תפקיד המחוקק. דעת המיעוט גרסה, מנגד, כי עובדת היות הנתבע תאגיד כשלעצמה אינה מעלה חששות בהקשר מדיניות חוץ השונים מאלה המועלים ביחס לאדם פרטי זר, ולפיכך אין הצדקה להעניק לתאגידים חסינות מנשיאה באחריות. בנוסף, צוין כי לשון החוק לא כוללת כל הגבלה לגבי סוג הנתבעים האפשריים (27 באפריל, [Lawfare](#)). וויליאם דודג' מדגיש כי פסק הדין השאיר פתוחה את שאלת האחריות של תאגידים אמריקאים תחת החוק (26 באפריל, [Just Security](#)).

בית המשפט העליון של ארה"ב דחה ערעור של קורבנות טרור אמריקאים בתביעה נזיקית כנגד הרשות הפלסטינית

ב-2 באפריל סרב בית המשפט העליון של ארה"ב לדון בערעור של משפחות של קורבנות טרור אמריקאים על פסק דין קודם שדחה את תביעתם הנזיקית כנגד הרשות הפלסטינית. המשפחות תבעו את הרשות בגין אחריותה להתקפות טרור שאירעו בישראל בשנים 2002-2004, שבהן נהרגו גם אמריקאים. על אף שערכאה נמוכה פסקה בשנת 2015 פיצויים בסך 655.5 מיליון דולר לטובת המשפחות תחת חוק המאבק בטרור האמריקאי, בשנת 2016 ביטלה ערכאת הערעורים את פסק הדין, בשל חוסר סמכות לפי החוק, שכן התקפות הטרור בוצעו מחוץ לארה"ב ובהעדר ראיות שאזרחים אמריקאים היו מטרת ההתקפות. בסירובו לדון בתיק, הותיר בית המשפט העליון בארה"ב את החלטת ערכאת הערעורים על כנה. הממשל האמריקאי תמך בעמדת הרשות

הפלסטינית וגרס כי טענות המשפחות במקרה הספציפי אינן חוסות תחת החוק (2 באפריל, [Reuters](#) ; 2 באפריל, [The Jerusalem Post](#)).

דיווח תקופתי של שליח האו"ם למזרח התיכון, ניקולאי מלדנוב, למועצת הביטחון בדבר יישום החלטה 2334

ב-26 במרץ מסר שליח האו"ם למזרח התיכון את [הדיווח התקופתי החמישי](#) על יישום החלטה 2334 של מועצת הביטחון, שקראה לישראל לחדול מכל פעילות התנחלות בשטחים הכבושים, כולל מזרח ירושלים. על פי הדיווח, המתייחס לתקופה שבין דצמבר 2017 למרץ 2018, ישראל לא נקטה בצעדים שהתבקשו וקידמה כ-22 תכניות עבור כ-1,500 יחידות דיור בגדה המערבית. 15 מתוכן עבור יחידות דיור זמניות באזור שמחוץ לתחום השיפוט של התנחלויות קרובות. הממשלה גם אישרה הקמת התנחלות חדשה לקליטת תושבי המאחז חוות גלעד, הבנוי ברובו על אדמות פרטיות של פלסטינים. כמו כן, מלדנוב מציין התפתחויות חקיקתיות משמעותיות, כגון התיקון לחוק יסוד: ירושלים, שהעלה את הרוב הנדרש לויתור על שטח מהעיר, והתיקון לחוק הכניסה לישראל, שאפשר שלילת תושבות מפלסטינים תושבי מזרח ירושלים שהיו מעורבים בפעילות טרור. בנוסף, מתייחס הדיווח, בין היתר, להריסות בתי פלסטינים, לאליומות מתמשכת, לרבות התקפות טרור נגד ישראלים, למתחים גוברים עקב הצהרת הממשל האמריקאי בדבר ההכרה בירושלים כבירת ישראל, להסתה מצד מנהיגים פוליטיים ולצעדים שננקטו על ידי מדינות שלישיות להבחנה בין ישראל לשטחים הכבושים, כנדרש בהחלטה (27 במרץ, [UN](#)).

ידיעות בינלאומיות

דיני מלחמה

חוקיות התקיפה בסוריה על ידי ארה"ב, צרפת ובריטניה
ב-13 באפריל תקפו ארה"ב, צרפת ובריטניה מטרות צבאיות בסוריה בעקבות התקיפה הסורית בנשק כימי בדומא ב-7 באפריל. בריטניה היא היחידה שפרסמה בסיס משפטי מסודר לתקיפה, לפיו התקיפה עמדה בשלושה תנאים הנדרשים לביצוע התערבות הומניטרית: ראיות משכנעות למצוקה הומניטרית קיצונית ונרחבת הדורשת סעד מיידי; העדר חלופה פרקטית לשימוש בכוח בכדי להציל חיים; השימוש בכוח הוא הכרחי ומידתי ומוגבל בזמן ובהיקפו למטרת הסיוע ההומניטרי (14 באפריל, [GOV.UK](#)). הצהרות נשיא ארה"ב ציינו כי התקיפה בוצעה בתגובה לשימוש הבלתי חוקי של ממשלת סוריה בנשק כימי ומטרתה להרתיע ולהקטין את יכולתה להשתמש בו (15 באפריל, [The White House](#) ; 13 באפריל, [MilitaryTimes](#)). נשיא צרפת הצהיר כי "נחצה קו אדום" וכי התקיפה מוגבלת לפגיעה ביכולות המאפשרות לסוריה להשתמש בנשק כימי (13 באפריל, [NY Times](#)). ג'ק גולדסמית' ואונה הת'אוויי טוענים כי אמנת הנשק הכימי אינה מאפשרת שימוש חד-צדדי בכוח; התערבות הומניטרית אינה מקובלת כחריג לשימוש בכוח ללא אישור האו"ם; והטעון של "לא חוקי אבל לגיטימי" מהווה מדרון חלקלק (14 באפריל, [Just Security](#)). מרקו מילנוביץ' טוען כי העובדה שצרפת וארה"ב לא סיפקו בסיס משפטי

לתקיפה מעידה על הכרתן בכך שאין כזה, ומצביע על חוסר עקביות בבסיס שסיפקה בריטניה, בהגדרתה מהו אסון הומניטרי המצדיק התערבות בכוח (15 באפריל, [EJIL:Talk](#)). **הרולד קו** מציע שישה פרמטרים לחוקיותה של התערבות הומניטרית ומנמק מדוע חשוב שארה"ב תספק הצדקה משפטית רשמית להתערבות ההומניטרית שלה (16 באפריל, [Just Security](#)).

מאבק בטרור

בית משפט בארה"ב חייב את איראן לשלם פיצויים לנפגעי התקפת הטרור של 11/9 ב-30 באפריל **הורה** שופט יחיד בבית משפט פדרלי בניו-יורק ארה"ב כי איראן תפצה בני משפחה של קורבנות שנהרגו בהתקפת הטרור של 11 בספטמבר 2001, בסכום כולל של מיליארדי דולרים. התוצאה התאפשרה לאור חוק חדש משנת 2016, המאפשר למשפחות של קורבנות טרור לתבוע שחקנים מדינתיים בגין מעורבותם בהתקפות טרור. עם זאת, איראן כמובן לא הופיעה לדיון ויש סבירות נמוכה שיתאפשר לגבות את כספי הפיצוי (2 במאי, [The Jerusalem Post](#)).

משפט בינלאומי פלילי

ערכאת הערעור של מנגנון האו"ם לבתי דין פליליים בינלאומיים (מנגנון ההמשך ל-ICTY) הפכה חלקית את זיכיו של ווייסלב ששל והרשיעה אותו בפשעים נגד האנושות ב-11 באפריל **הפכה** חלקית ערכאת הערעור של המנגנון השיורי לבתי דין פליליים בינלאומיים את זיכיו של ווייסלב ששל, נשיא המפלגה הסרבית הרדיקלית שהיה חבר פרלמנט בסרביה בזמן מלחמות הבלקן. ההרכב הרשיע את ששל תחת חלק מסעיפי כתב האישום, בפשעים נגד האנושות של הסתה לגירוש, לרדיפה (עקירה בכפייה) ולמעשים לא אנושיים אחרים (העברה בכפייה) ובפשע נגד האנושות של ביצוע רדיפה (על בסיס הפרת הזכות לביטחון). בפרט, הרכב הערעור מצא שערכאת המשפט טעתה בכך שלא ייחסה לששל אחריות על נאום שנשא בסרביה ב-1992, בו קרא לגירוש של האוכלוסיה שאינה סרבית. כמו כן, הוא קבע כי יש מספיק ראיות לכך שהתקיימה התקפה נרחבת ושיטתית נגד האוכלוסיה האזרחית שאינה סרבית בקרואטיה ובבוסניה והרצגובינה. נגזרו על ששלי 10 שנות מאסר (11 באפריל, [UN MICT](#)).

מפקד מיליציה לשעבר מליבריה שנכנס לארה"ב, נדון למאסר של 30 שנים על בסיס חוקי הגירה בארה"ב

ב-19 באפריל מפקד מיליציה לשעבר מליבריה, מוחמד ג'באטה, שהורשע בתרמית הגירה בגין מסירת מידע שקרי לרשויות ההגירה בארה"ב, נדון ל-30 שנות מאסר. אלכסנדרה אינסינגה מציינת כי מדובר באחד העונשים החמורים ביותר שהוטלו אי פעם על עבירה זו. השופט נימק, כי מתחם הענישה המנחה עבור העבירה, העומד על 15-21 חודשים, הוא פוגעני באופן שערורייתי לאור העדויות שהוצגו. ג'באטה הורשע משום ששיקר לגורמי הגירה על תפקידו כלוחם ומפקד במלחמת האזרחים בליבריה, ומסר להם כי מעולם לא ביצע פשע, למרות שעל פי ראיות ועדויות

שנשמעו במשפט ביצע עוולות כגון רצח, עינויים, אונס ועוד. השימוש בחוקי ההגירה ולא בחוקים פליליים העוסקים ישירות בפשעי מלחמה ופשעי אלימות אחרים נובע ממגבלות תחולה שונות שקיימות בחקיקה מהסוג האחרון בארה"ב במקרים כגון זה. בליבריה, עד היום אף אחד לא נשא באחריות על הפרות זכויות אדם בזמן המלחמה (24 באפריל, [Just Security](#)).

זכויות אדם

פסק דין של בית המשפט לצדק של האיחוד האירופי בנוגע לזכות לאיחוד משפחות למי שהיגרו למדינה אירופית לבדם כקטינים

ב-12 באפריל [קבע](#) בית המשפט לצדק של האיחוד האירופי כי מי שהגיע כקטין למדינה אירופית לבדו לשם בקשת מקלט, ובמהלך הליך בחינת בקשתו הגיע לגיל 18, שומר על זכותו לאיחוד משפחתו. לפי חקיקת האיחוד האירופי, לפליטים בגיל בוגרות, בניגוד לקטינים, אין זכות לאיחוד משפחה עם הוריהם, וניתן להגיש בקשה לאיחוד משפחה רק לאחר שהליך קביעת מעמד פליט מסתיים. בית המשפט פסק כי כדי למנוע מצב בו משך הליך קביעת המעמד, שעשוי להיות ארוך, הופך להיות הגורם הקובע לעניין קיום הזכות לאיחוד משפחה (שכן קטינים רבים הופכים לבגירים במהלכו), המועד הקובע לעניין גיל הפליט, לצורך קביעת זכותו לאיחוד משפחה, יהיה מועד הגשת בקשת המקלט (ולא מועד הגשת הבקשה לאיחוד משפחה) (25 באפריל, [Opinio Juris](#)).

פסק דין של בית המשפט לצדק של האיחוד האירופי בנוגע לזכאותו של מי שעבר עינויים במדינת מוצאו למעמד מוגן

ב-24 באפריל [קבע](#) בית המשפט לצדק של האיחוד האירופי כי מי שעונה בעבר במדינת מוצאו וסובל מהשלכות פיזיות ונפשיות מכך, זכאי למעמד מוגן במדינה באיחוד המקנה היתר תושבות לזמן מוגדר ("הגנה משנית"), אם יש סיכון שיישאל ממנו במכון טיפול הולם, פיזי ונפשי, אם יחזור למדינתו. לעומת זאת, העובדה שעונה בעבר לבדה, בלא שקיים סיכון לכך בחזרתו, אינה מספיקה לקבלת ההגנה המשנית. בנוסף, גם קיומו של סיכון להתדרדרות חמורה במצבו הבריאותי במדינת מוצאו, בעוד שמונע את גירושו ממדינת האיחוד, אינו מספיק לבדו לקבלת ההגנה המשנית במדינה (24 באפריל, [Court of Justice of the EU](#); 30 באפריל, [ASIL](#)).

סנקציות

משרד האוצר האמריקאי הכריז על סנקציות כלכליות נגד רוסיה

ב-6 באפריל [הכריז](#) משרד האוצר האמריקאי על הטלת סנקציות על מגוון גופים רוסיים, ביניהם 7 אוליגרכים רוסים ו-12 חברות בשליטתם, 17 בכירים בממשלה, וחברה רוסית בבעלות המדינה לסחר בנשק וחברת הבת שלה – בנק רוסי. מדובר בסנקציות כבדות אשר מכוונות בעיקר נגד אנשים המקורבים לפוטין. כלל הנכסים בבעלות האנשים והישויות מושאי הסנקציות, שנמצאים תחת סמכות שיפוט אמריקאית, מוקפאים ואמריקאים מנועים מלעשות עסקים. כמו כן, אזרחים לא אמריקאים חשופים לסנקציות אם יסייעו בידועין לעסקאות משמעותיות

בשם מושאי הסנקציות. שר האוצר נימק את הסנקציות בפעילות הזדונית של רוסיה ברחבי העולם, כולל כיבושה המתמשך של קרים והסתה לאלימות באוקראינה, אספקת ציוד ונשק לממשל אסד בסוריה, ניסיונות חתירה תחת דמוקרטיה מערבית ופעילות סייבר זדונית (12) באפריל, [\(Lawfare\)](#).

האיחוד האירופי האריך את תוקף הסנקציות על איראן המוטלות בגין הפרות זכויות אדם ב-12 באפריל [האריכה המועצה של האיחוד האירופי את הסנקציות נגד איראן בגין הפרות של זכויות אדם בשנה נוספת](#). הסנקציות כוללות איסור כניסה והקפאת נכסים של 82 פרטים ורשות אחת וחרם על ייצוא לאיראן של ציוד שעשוי לשמש לדיכוי ושל ציוד למעקב אחר אמצעי תקשורת. מדובר בסנקציות שהוטלו לראשונה ב-2011 והן מובחנות מסנקציות שקשורות לגרעין, שהוסרו מאיראן עם החתימה על הסכם הגרעין (13 באפריל, [ASIL](#)).

[ענייני הגירה](#)

האו"ם ובנגלדש הסכימו על מסגרת לחזרה מרצון של פליטים בני רוהינגה למיאנמר ב-13 באפריל [הסכימו נציבות הפליטים של האו"ם וממשלת בנגלדש על מסגרת לחזרה מרצון של פליטים בני רוהינגה למיאנמר, כאשר התנאים שם יאפשרו זאת, שמבטיחה עמידה בסטנדרטים בינלאומיים](#). מאז אוגוסט האחרון מאות אלפי בני רוהינגה ברחו מהאלימות במיאנמר וחיפשו מקלט בבנגלדש. טרם הושג הסכם משולש בין נציבות האו"ם לפליטים, בבנגלדש ומיאנמר והנציבות ממשיכה בדיונים עם ממשלת מיאנמר בעניין. לפי הנציבות, כיום התנאים במיאנמר אינם מאפשרים חזרה בטוחה, יציבה ובכבוד, ועל מיאנמר האחראית ליצור אותם, כאשר מעבר לתשתיות ולוגיסטיקה, יש להסדיר את מעמדם החוקי ואזרחותם של הפליטים בני הרוהינגה, את ביטחונם ואת יכולתם ליהנות מזכויות בסיסיות (13 באפריל, [UNHCR](#)).

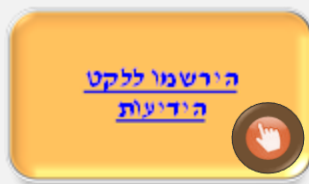
[נשק](#)

ממשל טראמפ פרסם שני מסמכי מדיניות חדשים בעניין ייצוא נשק ב-19 באפריל [פרסם ממשל טראמפ מסמך בדבר מדיניות ייצוא הנשק הקונבנציונלי של ארה"ב וכן מסמך בדבר מדיניות ייצוא מל"טים](#). שני המסמכים מדגימים שינוי בגישת ארה"ב לייצוא נשק, בשימת דגש רב יותר על הכלכלה ותעשיית הביטחון האמריקאית על פני תפיסת ייצוא נשק ככלי לקידום מטרות של מדיניות חוץ וביטחון לאומי. לפי [רייצ'ל סטול](#), ניכר שממשל טראמפ מעוניין למכור יותר מערכות נשק וביתר מהירות. היא מבקרת את המדיניות החדשה בכך שסחר בנשק אינו דומה למסחר רגיל, והתמקדות בטרונות כלכליים בטווח הקרוב מתעלמת מהשלכות ביטחוניות ודיפלומטיות בטווח רחוק יותר. לצד זאת, היא מציינת לחיוב כי לראשונה כוללת המדיניות האמריקאית בנושא התייחסות להפחתת הסיכון לנזק אזרחי שעשוי לבוע מייצוא נשק (30 באפריל, [Just Security](#)).

עמדות ארה"ב ובריטניה לגבי מערכות נשק אוטונומיות

בין ה-9 ל-13 באפריל נערכה פגישה שנייה של מומחים, נציגי מדינות שונות, בנושא מערכות נשק קטלני אוטונומי. הצהרות ומסמכים שמסרה ארה"ב במסגרת שתי הפגישות שנערכו, ומדיניות שפרסמה לאחרונה בריטניה, מבהירים את עמדת המדינות בנושא. עמדת ארה"ב היא כי מוקדם לאסור מערכות כאלה, שכן יש להן יתרונות הומניטריים וצבאיים אפשריים. היא מדגימה כיצד פיתוח נכון של מערכות אלה יכול לתרום ליישום של דיני הלחימה, בפרט עקרונות של הבחנה ומידתיות, ולקדם הגנה על אזרחים במהלך לחימה. ארה"ב גם מספקת מסגרת להטלת אחריות על מדינות ועל פרטים בהקשר של שימוש במערכות נשק אוטונומיות. בריטניה נקטה בהגדרה מצומצמת של מערכות נשק אוטונומיות, המקשה על הבנת עמדתה ביחס לשימוש בנשקים אוטונומיים פחות מתוחכמים שמצויים בשלבי פיתוח מתקדמים. בריטניה הצהירה כי אין בכוונתה לפתח מערכות נשק אוטונומיות על בסיס ההגדרה המצומצמת (13 באפריל, [Lawfare](#)).

לקט הידיעות "משפט וביטחון לאומי" מתפרסם אחת לחודש. [צפו בלקטי הידיעות הקודמים](#).

*אם נתקלתם בבעיה בהרשמה, ניתן להירשם על ידי שליחת שם מלא וכתובת דוא"ל ל- liorz@inss.org.il

ניתן למצוא אותנו ב:

© 2017 כל הזכויות שמורות

התכנית למשפט וביטחון לאומי, INSS